

FOLIA SELECTA

KUKLAY ANTAL: Pilinszky János Mielőtt c. verséről.....	1
KUKLAY ANTAL: Boldogok a szelídek, mert övék lesz a föld.....	2
DABÓCI MÁRIA: Történelem és lelki élet	5
TÓTH SÁNDOR: Kiosztották a Nyíri Tamás díjat	10
A Nemzetközi Jacques és Raissa Maritain Társaság szándékai	12
FLORILEGIUM - Babits Mihály: Zsoltár férfigangra	16

Köröm, 1997. október

MIELŐTT

A jövőről nem sokat tudok,
de a végítéletet magam előtt látom.
Az a nap, az az óra
mezítelenségünk fölmagasztalása lesz.

A sokaságban senki se keresi egymást.
Az Atya, mint egy szálkát
visszaveszi a keresztet,
s az angyalok, a mennyek állatai
fölülük a világ utolsó lapját.

Akkor azt mondjuk: szeretlek. Azt mondjuk:
nagyon szeretlek. S a hirtelen támadt tülekedésben
sírásunk mégegyszer fölszabadítja a tengert,
mielőtt asztalhoz ülnénk.

A vizek otthona a tenger. Belőle indulnak el, és hozzá térnek vissza. Könnyeink is a tenger száműzött cseppjei. Szabadulásra várnak. A végső találkozás örömkönnyeivel az utolsó száműzött is hazatér. Nem lesz többé könny, sem gyász, sem jajszó. Újra az Isten lelke lebeg majd a vizek felett.

BOLDOGOK A SZELÍDEK, MERT ÖVÉK LESZ A FÖLD

Olvasom, hogy etológus szemmel nézve az ember a legszelídebb állat. Az összehasonlítás mérőszáma: az egyed 2000 óra alatt hányszor éri társai részéről erőszak, agresszió? Hányszor ütik le séta közben, törik fel a kocsiját, erőszakolják meg a feleségét; hányszor kap sírógörcsöt a cikizéstől a hivatalban, vagy az iskolában? Nos, állattestvéreink a vizsgálatok szerint a maguk módján több kellemetlenséget okoznak egymásnak. Az emberek inkább támogatják a másikat. Ha összesodródna egy kiránduláson, igyekeznek egymást segítve együttműködni a tűzrakásban, ebédfőzésben. Genetikusan tehát nem vagyunk determinálva az erőszakra. Társas érintkezéseink közben csak ritkán feszül meg görcsösen a rágóizmunk, mert vitamin szükségletünket nem a szétmarcangolt zsákmány lágy részeiből szívjuk, szürcsöljük, habzsoljuk fel. Csak az alapvető élettevékenységünkkel - táplálkozás, szaporodás, növekedés - kapcsolatos kudarc és félelem vált ki bennünk agresszív indulatokat, reflexeket. A kultúra alapvetően éppen ezeknek az ösztönöknek a szabályozása, alávetése a közösség érdekének és akaratának, azaz a jognak, az erkölcsnek és az etikettnek.

Honnan van akkor a közösségi erőszak, a hódítás, a támadó háború? Emlékszem, a pataki gimnázium padjaiban nem értettem, hogy Cato, a szigorú erkölcsbíró, a római szenátusban miért végezte minden beszédét ezzel a felszólítással: *Ceterum censeo Carthaginem esse delendam*: Egyébként az a javaslatom, hogy Karthágót el kell pusztítani. Később megértettem. Két gyerek nem pancsolhat papírhajóival egy lavórban. A Földközi-tenger medencéjében nem lehetett egyszerre két hatalmi centrum, két növekvő világbirodalom. Mert a növekedés a vizek mentén történt: *Navigare necesse est*: Hajózni muszáj. Ez robbantotta ki a második világháborút is. Lengyelország „békés” felosztása után Hitler és Sztálin nem tudott megegyezni a Balkán, a földközi-tengeri móló felett. A szovjet külügyminiszter, Molotov dolgavégezetlen ment haza Berlinből, a Führer pedig bizalmasainak kijelentette: Ezekkel a disznókkal le kell számolni. *Alea iacta est*: a kocka elvettetett. És elvétetett. Mert ebben a játszmában az európaiak, a birodalom örökösei a germánok, frankok, kelták és szlávok csak veszíthettek. Mert a világkereskedelem közben már kinőtte a Földközi-tengeri, sőt Angliával együtt az Atlanti-óceánt is. A tizenkettőt Washingtonban dobták. Kétszer is. A két világháború végeredménye a világhatalmi centrum áthelyeződése Európából Amerikába. Ezzel befejeződött a fehérek nagy stafétafutása Babilonból San Franciscoig, az agyagtáblától a szilíciumlapkáig. Az alapelv, a paradigma mindig ugyanaz volt: a legfőbb érték a növekedés, a hódítás, a terjeszkedés keletről nyugat felé egyre nagyobb vizek - Tigris,

Eufrátesz, Nílus, Földközi-tenger, Atlanti-óceán mentén. S ha lenne egy Amerikánál nagyobb szűz kontinens a Szilíciumvölgytől nyugatra, a jövő század végén ott gyártanák a legkorszerűbb biochipeket. De nincs. Ezért a paradigmaváltás elkerülhetetlen. Mert a növekedés-orientált, felpörgő, pozitív visszacsatolásos, bővített újratermeléses társadalom kiszipolyozza a környezetét, felborítja a természet egyensúlyát, sivatagot, karsztvidéket, környezetpusztulást hagy maga mögött. Nemcsak közvetlen környezetét rombolja le, de behatol a más alapelvű, az egyensúly orientált, negatív visszacsatolásos ősi kultúrákba is, beoltja azokat a saját paradigmájával, és megindítja náluk a népességrobbanást, létrehozza belőlük a vegetáló harmadik világot, majd nemes gesztussal felszabadítja, magára hagyja, vagy éppen egymásra uszítja őket, hogy piacot teremtsen elavult fegyvereinek.

Sokan úgy gondolják, hogy a jenkik vagy a multik győzelmével, világhatalmával a történelem végére értünk. A világ véglegesen egypólusúvá vált. S ezzel egyetemessé válik az agresszív stílus is, a heavy és a hard térhódítása a fociban, a gazdaságban, a zenében és a tudományban. De az exponenciális növekedés katasztrófába torkollik, a felpörgő civilizáció szétrobban, a homo insipiens (ostoba) elpusztítja önmagát, s csupán az a kérdés, hogy az öngyilkos fegyver neve az ABC melyik betűjével kezdődik: atom, baktérium, chemia.

Ez a pesszimista forgatókönyv. De a Természet arra tanít, hogy az exponenciális növekedés az élőlények kezdeti fejlődési szakaszára, az embrió első napjaira és a kamaszkor éveire korlátozódik. A felfelé szökő logaritmikus görbe egy idő múlva kisimul, a növekedést felváltja az egyensúly, a mennyiségi szaporodást a minőségi gazdagodás, a sejtburjánzást a szervesülés. Ha ez a természet alaptörvénye, akkor miért ne vonatkozhatna az emberi fajra is? Az önszabályozás törvényét miért ne fedezhetné fel és alkalmazhatná önmagára is az ember? Persze van a természetben rákos daganat, és van kamaszkori öngyilkosság. De a kamaszok többsége mégis csak felnőtté érik. Miért ne juthatna túl kamaszkorán az emberi civilizáció? Miért ne tanulhatnánk meg a régi keleti kultúrák bölcsességét, hogy a legnagyobb érték a harmónia, az egyensúly, a minőség, a természet rendje, az önfegyelem, az egymás iránti tisztelet, a tudás, a tao, a szeretet? Miért ne olvashatnánk az evangéliumot az ENSZ-ben Szent Ferencsel és a paraguay-i redukciók jezsuitáival együtt? A világ jövőjéért aggódó tudósok nem véletlenül nevezték el munkaközösségüket Római Klubnak. Mert a paradigmaváltás alapja egy axióma: mindnyájan egyek vagyunk: csillagok és füvek, gyerekek és katonák. Erről az egységről Jézus beszélt először, s azóta az Ő kovásza éleszti az emberiség tésztáját. Akarva-akaratlanul evangélista mindenki, aki az emberi jogokról és az emberiség egységéről beszél az ENSZ-ben, vagy a Nemzetközi Szabványügyi Hivatalban. Ezért minden KRESZ tábla rejtett evangéliumi idézet: „Ne feledd, hogy az országúton is testvérek vagyunk.”

Az agresszió a természetben és a történelemben nem csak halált okoz. A legrosszabb nem mindig bizonyos. A lándzsaszúrás nyomán Krisztus sebéből vér és víz fakadt. Ez a víz elpárologt és 2000 év alatt egyenletesen eloszlott a földön. A teremtés kezdetén Isten lelke a vizek felett lebegett. A megváltással Isten átítatta a vizeket. Minden pohár vízben néhány molekula Krisztus testéből származik. A fizikusok pontosan ki tudnák számítani. Hány liter víz is van az ember testében? És akkor hány krisztusi molekula? És hány az emberi testületekben? Azt hiszem, elegendő a túléléshez, a vadember, Kannibál megszelídítéséhez.

Aki először nevel kamasz gyereket, kétségbe esik: Kitől örökölte ezt az agresszivitást? A nagyszülők ilyenkor csak mosolyognak: ők már átérték a folytatást is. Ez a derűs mosoly árad az evangéliumból is: „Bízzatok, én legyőztem a világot!” Ne féljeteK, mert a szelídek fogják bírni a földet!

TÖRTÉNELEM ÉS LELKI ÉLET

A történelem a legmagasabbrendű teremtménynek, az embernek, az emberi személynek az életfolyamata. Ahogyan természeti adottságoktól körülvevett lények vagyunk, ahogyan hordoz bennünket a természet világa, ugyanúgy bele vagyunk ágyazva a történelmi események folyamatába is.

Az Apostol szavai szerint az egész teremtés Isten és az isteni tulajdonságok felismerésének a közvetítője: „Mert ami benne láthatatlan: örök ereje és isteni mivolta, arra a világ teremtése óta műveiből következtethetünk.” (Róm 1,20) Ha ez igaz az emberalatti világra, mennyivel inkább Isten kinyilvánítója a történelem, az emberi személyek életfolyamata. És ha - szintén az Apostol szerint - Isten mindent közreműködtél azok javára, akik szeretik Őt, hogyne működne közre az ember fő java, az ember végleges Istenbe kapcsolódása, vagyis lelki élete érdekében az, ami - ti. a történelem - magasabbrendű folyamat, mint minden természeti folyamat és fejlődés. A lelki élet az ember tudatos szeretetkapcsolata élete céljával. S a történelem nagyon is közreműködik ennek alakulásában, a történelmet irányító, mindenható, gondviselő Isten hatására.

A történelemnek a lelki éleiben betöltött szerepe gazdag változatokban vizsgálható, mutatható be. Mégis, van egy szempont, amely igen jelentősnek látszik. A keresztény lelki élet különféle külső és belső cselekedetekben, az erények működésében megy végbe. Ezek között az erények között a legmagasabbrendűek azok, amelyek a lelki élet célját, a magát kinyilatkoztató hármasság Istent a legközvetlenebbül érik el, mivel sajátos tárgyuk maga Isten. Ezekbe a legmagasabbrendű erényekbe - a három isteni erénybe - sűrűsödik bele az egész lelki élet. Azok tisztulása, mélyülése és növekedése a lelki élet növekedésének a fokmérője. Ezért a történelemnek a lelki élet szempontjából betöltött szerepét leginkább úgy érdemes vizsgálni, hogy megnézzük, milyen növelő hatása lehet az isteni erényekre, a Hitre, Reményre és a Szeretetre.

A történelem fölkinálkozik arra, hogy az isteni erények gyakorlásának, alkalmazásának a területe, mintegy anyaga legyen. A történelem behatol a tudatunkba. Nem lehet kitérni előle. Az embernek reagálnia kell rá, mégpedig keresztény módon, tehát légióképpen az isteni erények gyakorlásával.

Hogyan éli, élheti meg a történelmi eseményektől körülvevett ember ezeket az erényeket? Vizsgáljuk meg egyenként.

1. Amikor a történelmi folyamat hat rám, arra nemcsak a puszta ésszel reagálok, hanem a Hit fényével is. A Hit természetfeletti fényét rávetítem az eseményekre. A rávetítés hatására előviláglanak belőle a kinyilatkoztatás

igazságai, legfőképp a Gondviselés, amely mindenütt jelen van, s a történelmi folyamaiban a legkisebb rezdüléstől a legsúlyosabb eseményekig mindent az egyetlen, végső, természetfölötti Célra irányít, amely nem más, mint a hármasegy Isten boldogító bírása. Mint a népek és az összemberiség mozgásformája, a történelem a benne működő Gondviselés erejében minden kis és nagy megnyilvánulásában odahat, hogy az embert előkészítse és segítse célja elérésére. A hittel szemlélő és élő számára az események sokfélesége és átláthatatlan bonyolultsága mögött és mélyén, mindig erről van szó. Sőt, minden egyes személy külön-külön is joggal mondhatja, hogy a múlt és a jelen történelmi folyamat a maga egészében őrá irányul, érte van, az ő célba-jutását szolgálja, az ő lelki élete alakításán munkálkodik:

„Ó hidd el nékem, benned a Cél és nálad a Kulcs
Madárka tolla se hull ki, - ég se zeng, - föld se remeg,
hogy az Isten rád ne gondolna. Az Istent sem értheti meg,
aki téged meg nem ért.

Mert kedvedért alkotott mennyel és földel és tengereket,
hogy benned teljesedjenek; - s korok történetét
szerezte meséskönyvedül, - a napba mártotta ecsetét,
hogy kifesse lelkedet.”

(Babits Mihály: Zsoltár férfihangra)

Az átélt Hit megmutatja, hogy félelmetes arányai ellenére a sokfajta rossz is csak azért lehet jelen a történelemben, hogy az erkölcsi jónak a legmélyről jövő ellenhatásait váltsa ki az emberből, és a Célba jutni akarók a rossz minden akadálya közepette és ellenére érvényesítsék és juttassák diadalra a jót, ti. az erényt, a szeretetben Istenhez növekedést, vagyis a lelki életet.

Az átélt Hit megmutatja, hogy a jelen üdvrendben a gondviselő Mindenhatóság az emberré lett Ige révén működik, hogy az Istenember a Gondviselés eszköze, úgy hogy hívő ember minden eseményben Jézus jelenlétét is megélheti. A jót pozitíve valósító, a rosszat pedig csak megadni hagyó, mindkettőt pedig egyaránt az üdvösségre törő ember javára irányító Jézusnak a jelenlétét. Jézusnak ez a jelenléte vonzásnak is mondható, amellyel ő mindenütt, mindenben keresztül magához vonz: Ha az Emberfia felemeltetik, akkor mindenkit elér, és a legrejtettebb utakon át is célba juttat, hacsak az ember önkakarata le nem szakítja magát erről a vonzásról.

A történelemre vetített Hit fényénél megtudjuk még, hogy az események egymás közti viszonyukban kicsiknek és nagyoknak osztályozhatók ugyan, az igazi és legfőbb nagyságukat és jelentőségüket azonban az adja, hogy a rajtuk keresztül is érvényesülő jézusi vonzás erejében milyen hatással voltak és vannak az emberi személyek célra irányítására és célba-juttatására. És ha ezt a Hit fényében nem is tudjuk esetenként megállapítani - itt is titokkal állunk szemben

-, az események ilyen szemlélete kiemeli lelki életünket abból a bűvöletből, amelyet a sokszor oly kápráztatóan és süketítően haladó történelmi folyamat gyakorol ránk. Ez a kijózanodás maga is nagy értéke a Hitnek.

A történelemben érvényesülő és a Hitben meglátható titkok közül a gyakori mellőző elhallgatása miatt jó, ha külön kiemeljük azt az egyébként szinte foghatót, amely a kihalásaiban a legegységesebben érvényesül, ti. az ősbűnt, amely által az ember közösségileg is elszakadt az Istentől. Ezzel röviden áttérünk egy másik titokra, amelyei a Hit fénye megláttat a történelem eseményeiben.

A Hit fényében felismerjük, hogy normális az volna, ha a népek vállvetve és összehangoltan fáradnának a maguk és az összemberiség javáért. Ehelyett pedig a történelem egy állandó csatatér benyomását kelti. Ez a közösségi megromlottság, amelynek még számtalan más megnyilvánulása is van, nem magyarázható csupán az esendő emberi természetből, hanem csak egy elszakadásból a legmagasabb Céltől. A Hit mindezt meglátja és megrendülve szemléli, de ebben a rettenetes következmény-sorozatban is az isteni szeretetreméltóság egy sajátos felragyogását ismeri fel. Azt, hogy Isten annyira szeretetre érdemes és szeretendő, hogy szeretetének a megtagadása a legfélelmetesebb megkárosodása az embernek. Ennek a károsodásnak a súlyossága és rettenetessége pontosan azt hirdeti, hogy itt egy mondhatatlanul nagy és szeretetre méltó jótól való elszakadásról van szó. A Hit azt is felismeri, hogy maga ez a megkárosodás Istennek az embert magához visszatéríteni akaró szertelenek eszköze lett. A Hit a történelem elsötétüléseiben és rémségeiben az Isten mindenek feletti szeretetreméltóságának és felfoghatatlan szeretetének egy sajátos megnyilatkozását látja meg.

2. A Hit igenlően elfogadja a kinyilatkoztatott igazságokat, s következményszerűen elismeri, hogy azok a történelmi folyamaiban hatnak és érvényesülnek, s abban valamiképp láthatók is.

Ezt a hívő látást a Remény - a következő isteni erény - mintegy 'megtetézi'. A Remény által ugyanis vágyódunk is arra, hogy a történelmi folyamat a benne működő isteni erők hatására elérje a célját, és egyben biztosak is vagyunk benne, hogy tényleg el is éri. Hitünket mintegy megtetézve, vágyakozva reméljük, hogy a történelem hatékonyan közreműködik az üdvözülni akarók célba-juttatásában, s ha ezt az elvárásunkat a természetes tapasztalás nem támogatja, sőt cáfolni látszik, akkor is reméljük, hogy az események alakulása nemcsak nem akadályozza, hanem hathatósan szolgálja is a személyek kegyelmi Istenbe-kapcsolódását - ami az egész teremtésnek, s benne a történelemnek is a célja. S ezt a kapcsolódást nemcsak egyesek, a hozzánk közel állók számára reméljük, hanem a múlt, a jelen és a jövő minden embere számára is.

Sőt minél inkább úgy látszik, hogy az események inkább elszakítanak Istentől, mintsem odakapcsolnak Őhöz, annál vágyóbban reméljük, hogy a

Kegyelem diadalmas erejében senkit sem fognak végleg leválasztani arról a megígért és csodálatos módokon haló Jézusi vonzásról.

Így hát az egész történelmi folyamatot reményünk ölelő karjaiba zárjuk.

Reményünk annyira biztos - a mindenhaló Irgalomra és Kegyelemre támaszkodva -, hogy még hálát is adunk az egész történelmi folyamatért, annak minden szakaszával és részletével együtt. Még a benne éj sötéten munkáló rosszért is. Már ti. nem a rosszért, mint olyanért, hanem azért az észfelettien szerető isteni végzésért, hogy a rosszat azzal a szándékkal hagyja bekövetkezni, hogy azt magát is felhasználja az ember célbajuttatására és célbajuttatásának diadalmasabbá és dicsőségesebbé tevésére.

A hála mellett a Remény arra is ösztönöz, hogy a történelmi folyamat kibontakozásában közre is működjünk. Ezt elsősorban és főképpen az eseményeket kísérő imánkkal tesszük.

A naponta tudomásunkra jutó eseményözönre ez az őszinte vágyból és mélyről fakadó ima a válaszunk. Ima azért, hogy az események - a merőben profánok és a károsaknak mutatkozók is - minél több Isten felé lendülést váltsanak ki az érintettekől. Nem a kívülálló közönyével vesszük tudomásul az eseményeket, hanem a személyesen legbensőbb érintettek vágyával és reményével - könyörgő imánk áradatába merítve őket.

A keresztény ember számára tehát a történelem - akár eszményeket sugárzó, akár rettenetesen sötét eseményeivel - szakadatlan sürgetés egyrészt a hívő szemlélésre, másrészt a szilárd Reményre, s abból fakadóan a hálára és a segítő imára. Mindezek mélyítik és gazdagítják lelki életünket.

3. Az ilyen vágyódó remény, hála és ima aligha lehet meg a harmadik, a legnagyobb isteni erény, a Szeretet nélkül. Ez a legistenibb erény élteti a két előzőt.

Minden szeretet egyesítő erő: érzelmileg egyesít a tárgyával. Mivel a keresztény szeretet egyetemesen mindenkire kiterjed, ezért a keresztény ember azonosul szeretetében azzal a folyamattal is, melyben az ember, mint közösségi lény tör előre - küszködve, vergődve, bukva, győzve - célja beteljesülése felé.

Az igazán szerető keresztény érzelmileg azonosul a történelemmel, melyben az ő testvérei és az ő örök boldogságának remélt társai szárnyalnak és küzködnek a kegyelem és a rossz kellős vonzásában.

Az egyesítő szeretetben a keresztény ember megéli, hogy ő egy az egész emberiséggel, s ezért annak közösségi alakulása az o sorsa, az ő egyéni ügye is, Teste határain túllépve belemerül a nagy egészbe, s abban úgy él, ahogy az önző csak saját testének halárai közölt. Együtt izgul és remél, gyászol és örül az eseményekkel, mert azok mind övele történnek, az o egész emberiséggel azonosult énjével. Nem a nyárspolgár üres kíváncsiságával kíséri az eseményeket, hanem a legbensőbb érdekeltséggel.

Szeretetével kíséri az eseményeket mozgó személyeket - a túloldalon lévőket is -, szerető beleérzéssel igyekezve megismerni és megérteni őket.

Mindezekén túl, a keresztény nemcsak imájával, bensőleg működik közre abban, hogy a történelmi folyamat minden benne küzdő számára üdvözítő legyen, hanem külsőleg is, tevékenyen, így például keresztény ihletésű ítéletet formáló szóval és írással, vagy az eseményekben résztvevő cselekvésével is. Az ilyen cselekvéshez tartozik mások felkészítése és ösztönzése arra, hogy ők is vegyenek részt tevékenyen az események keresztény alakításában, hogy a történelem minél sodróbban ragadjon minket a Célba.

Végezetül még egy kevésbé szokványos megfontolás.

A történelmi folyamat magába foglalja a gazdasági, társadalmi, politikai és kulturális életet. Ami ebben a világszélesen hömpölygő áradatban nem felel meg az isteni törvénynek és az emberi méltóságnak, az rossz, a rossz pedig nem részesedés az isteni tökéletességből, hanem annak hiánya, s mint ilyen nem teszi Istent jelenvalóvá, sőt távollétéről beszél. Ellenkezőleg viszont a jó jelenvalóvá teszi Istent egy-egy tökéletességből való részesedésként a tökéletesség számtalan fokozatánál.

Mármost akiben él az Isten iránti mélységes szeretet, az arra vágyódik, hogy az életben - a történelmi életben is - mindenfelől Őtől, a szeretett Lénytől legyen körülvéve. Ezért, ami a közösségi életben rossz, azt mind a szeretete megsértésének érzi és kihívásnak arra, hogy megszüntesse és helyébe a szeretett Istent jelenítse meg egy-egy részesedés által, és minél magasabb fokon.

Az igazi istenszeretőt ellenállhatatlanul hajtja az Isten megjelenítésének a vágya mindenben és mindenhol, hogy a közösségi élet minden területét az isteni tökéletességekben való részesedésekkel gazdagítsa. Ez a vágy hajtja, nem pedig a merő önérvényesítés, az önkiélés, az önös kiemelkedés vágya.

A keresztény embernek ez az istenszeretettől ihletett történelemalakító, közösségi tevékenysége a lelki élet gazdagságából, egy nagy szeretetélményből - mondhatnánk misztikus istenmegélésből - fakad és ugyanakkor gazdagítja is azt.

Tóth Sándor

KIOSZTOTTÁK A NYÍRI TAMÁS DÍJAT Beszélgetés Dabóci Máriával

1996. december 7.-én a Művelődési Minisztériumban átadták a katolikus filozófusok és teológusok munkásságát elismerő *Nyíri Tamás díjat*, melyet első alkalommal Dabóci Mária, a Körömben élő filozófusnő és Weissmahr Béla jezsuita atya, a Szegedi Hittudományi és a Müncheneri Filozófiai Főiskola tanára kapta meg.

Tóth Sándor: Hogyan érintette Dabóci Máriát a kitüntetés híre?

Dabóci Mária: Teljesen meglepett. Ezért is figyeltem nagy érdeklődéssel a díjat megítélő kuratórium elnökének, Fila Béla teológiai professzornak az indoklását. Nagy örömmre szolgált, hogy pontosan azt emelte ki, amit én is a legfontosabbnak tartok, vagyis a szenttamási metafizika jelentőségét a mai szellemi éleiben. „Metafizika - létbölcsélet - nélkül nincs filozófia”, mondta a professzor Weissmahr Béla méltatásakor is. De maga az időpont is meglepetés volt számomra. Ugyanis pontosan harmincöt évvel ezelőtt folytatták le ellenem az akkori művelődési miniszter utasítására az ELTE rektori hivatalában a fegyelmi eljárást, melynek eredményeképpen kizártak az ország összes egyeteméről és főiskolájáról. Egy apró részlete volt ez az 1961-es egyházüldözési hullámnak.

T.S.: Akkor milyen szakon tanult?

D.M.: Harmadéves fizikushallgató voltam.

T.S.: Ezek után hogyan lett egy fizikusból metafizikus?

D.M.: Mindenesetre először forrasztónő a telefongyárban. Közben azonban - forrasztás közben is - gondolataim természetszerűen hatoltak egyre mélyebbre a valóság megismerésébe. Ugyanis a természettudomány alapja az a meggyőződés, hogy mély megfelelés van értelmünk és a valóság felépítése között. Ez a fizikán túli „metafizikai hit” élteti a természettudományokat.

T.S.: Nyolcórás munka mellett, minden egyetemi képzéstől elzárva, hogyan tett szert a szükséges tárgyi ismeretekre?

D.M.: A Gondviselésnek megvannak a maga útjai. Egy alkalommal éppen Schütz Antal „A bölcsélet elemei” című könyvét olvastam, amikor „véletlenül” keresztül ment a szobán Jacques Maritain a neves francia filozófus legnagyobb tanítványa, Heinz Schmitz, egy Toulouse-ban élő szerzetes, Foucauld kistestvér. Megkérdezte, mit olvasok. Hazatérve elküldte Maritain két könyvét. Az egyik: „Rövid értekezés a létezésről és a létezőről”, a másik: „A tudás foka”, melynek bevezető tanulmánya: „A metafizika nagysága és nyomora”. Ez a két könyv elindított egy úton, melyen azóta is járok. A politikai rendőrség Gyorskocsi utcai központjában a kihallgatások alkalmával

szembesültem a hazugság és a gyűlölet világgal, Maritain írásai pedig ráébresztettek a lét igazságára, jóságára, szépségére és szentségére, arra hogy a lét „szeretetlenben fürdik”. Szóval számomra a filozófia életmentő mindennapi kenyér lett.

T.S.: Idehaza is talált mesterre?

D.M.: Hogyne! Egy alkalommal a konyhában Maritain könyvét olvastam, amikor Szigeti József domonkos atya, tizenhat év börtön után szabadulva a barátnőmet kereste. Ő is megkérdezte, hogy mit olvasok. Kiderült, hogy annak idején ő kalauzolta Maritaint budapesti előadása alkalmával. Ettől kezdve éveken át vezetőm volt Maritain, Aquinói Szent Tamás és a magyar Horváth Sándor műveinek tanulmányozásában. És ma is az. Közben módom nyílt szervezett keretek közötti képzésre is. 1980-tól - akkor kaptam először útlevelet nyugatra - éveken át látogattam a Maritain alapította toulouse-i Tanulmányi Központ előadásait.

T.S.: Idehaza magányos farkasként él?

D.M.: Szó sincs róla! A Gondviselés hozzám is küldött igazságra szomjas fiatalokat. Belőlük alakult egy kis baráti kör. Időről-időre összejövünk, s meghallgatjuk egymás előadásait a metafizika, erkölcsbölcselet, társadalombölcselet, művészetfilozófia területéről. Az ő segítségével sikerült kiadni Maritain egyik társadalombölcseleti fő művét: „Az igazi humanizmus”-t. Február 14-én mutatjuk be a könyvet a Thököly úti domonkosok pinceklubjában, este 1/27-kor. Ugyanott egy kis sajtókiállítás is lesz „Maritain Magyarországon” címmel. Minden érdeklődőt szeretettel várunk.

T.S.: Mit olvashatunk Dabóci Máriától?

D.M.: Több cikket írtam a Teológiában és a Vigíliában. Fordítottam Maritaintól, s írtam két kis könyvet: *Mi az ember?* és *Erkölc? Miért?* címmel. Itt Körömben van egy kis házi kiadványunk is, a *Folia Selecta*.

T.S.: Egy kis falucskában él. Nem vágyik nagyobb nyilvánosságra?

D.M.: Hadd válaszoljak Maritain szavaival: „Ma inkább, mint valaha, a kis csoportok és kis közösségek feladata, hogy hatékonyan küzdjenek az emberért és a szellemért, és különösképpen feladatuk, hogy hatásosan tegyenek tanúságot azokról az igazságokról, amelyek után oly kétségbeesetten eped a világ, s amelyeknek jelenleg oly nagyon szűkében van. Mert csak a kis közösségek, kis csoportok egyesülhetnek olyasmiről, ami egészen kívül tud maradni a technika szorításán és az eltömegesítés folyamatán, s ami nem más, mint a bölcsesség és az értelem szeretete és a bizalom e szeretet láthatatlan sugárzásában. Az ilyen láthatatlan sugárzások messzire halnak, és éppen oly hihetetlen erejük van a szellemi létrendben, mint az atomhasadásnak vagy a mikrofizika csodáinak az anyagvilágban”.

A NEMZETKÖZI JACQUES ÉS RAISSA MARITAIN TÁRSASÁG SZÁNDÉKAI¹

Jacques és Raissa Maritain művének időszerűsége - mint ahogy mesterük, Szent Tamás művéé is - nincs egy meghatározott időhöz kötve. Innen a képességük arra, hogy világosságot árásszanak a korra, amelyben élünk, s hogy megfeleljenek a reményvesztett világ vágyakozásainak a Bölcsesség után.

Jacques és Raissa Maritain nem szűnt meg keresni, szeretni és fölragyogtatni az igazságot. Egészen átadva magukat Annak, aki a Világosság és a Bölcsesség valódi fonása és legfőbb Elve, munkálkodtak a keresztény bölcsesség fejlődésén, azén a bölcsességén, amely a maga élő egységében átfogja a metafizikai bölcsességet, a teológiai bölcsességei és a szentek bölcsességét. Abban a meggyőződésünkben, hogy az általuk vállalt feladatot - amely arra irányul, hogy az Evangéliumi Igazságba mélyítse az emberi kultúra minden erőfeszítését, az egész filozófiai tevékenységet, valamint a társadalmi és gyakorlati életre irányuló profán munkálkodást is - szüntelenül megújuló figyelemmel s nagylelkűséggel és hűen ugyanahhoz a szellemhez, folytatni kell: szeretnénk megalapítani társaságunkat Aquinói Szent Tamás, valamint Jacques és Raissa Maritain oltalma alatt. Ezzel nem akarunk egyszerűen csak tiszteletet kifejezni e nevek iránt - és még kevésbé igyekszünk velük fedezni olyan tevékenységet, amelyek valójában idegenek az ő szellemüktől vagy esetleg még ellenkeznek is azzal. Ellenkezőleg, ez a választásunk azt az akaratunkat fejezi ki, hogy hűséggel vesszük át azok szellemi hagyatékát, akiket tanítómestereinknek ismertünk el. És hűségünk mintájának azt tekintjük, amit Jacques Maritain az ő saját hűségéről mondott Arisztotelész és Szent Tamás iránt:

„Ők csak azért kiemelkedően fontosak a számunkra, mert a valóság tanítása iránti rendkívüli tanulékonyosságuk miatt náluk találjuk meg azokat az alapelveket és azt az értékrendet, melyek segítségével az egyetemes gondolkodás minden kincse megmenthető, az eklekticizmus és az összekeverés kockázata nélkül.”

A múlt örököse és a jövő kincstárnokaként Szent Tamás megtanít minket - ahogy Jacques és Raissa Maritainnel lelte - arra, hogy példájára és gyöngeségünk mértéke szerint áthatolhatóvá váljunk az igazság számára, tanulékonyá az értést adó Lélek iránt, s nyitottakká ama közös és évszázados bölcsesség felé, amelyre isteni módon kapott tanítást az Egyház. Ezért a Szent Tamás elveihez, tanításához és szelleméhez való tevékeny, haladó és hódító hűség - de feltétlenül tiszta és mindenre kiterjedő hűség - az a legkiválóbb eszköz, amellyel az Igazságot, aki a Krisztus, szolgálhatjuk. Ez a hűség különösképpen szükséges a manapság minden oldalról fenyegetett értelem megóvása érdekében.

¹ Az Association Internationale Jacques et Raissa Maritain alapszabályából. A Társaságnak még nincs magyar tagozata.

Az oltalom azonban, amely alá társaságunkat helyeztük, még többet is jelent: azt, hogy mestereink a pártfogóink és közbenjáróink is Isten előtt, akinek a segítségével munkánk nem lehet gyümölcsöző. Ugyanis az emberi értelem természeténél fogva oly gyöngye, s az eredeti bűn öröksége folytán oly elernyed, s másrészt a Szent Tamástól ránk hagyományozott gondolat metafizikai és teológiai szempontból egyaránt oly magas szellemiségű, hogy a Szentlélek különleges segítségére van, és lesz is mindig szükségünk ahhoz, hogy ez a gondolat élő maradjon az emberek között, hogy gyümölcsöt teremjen és szakadatlanul fejlődjön, amint azt a természete megkívánja.

Mivel, amint látni, a döntő mozzanat itt szellemi és természetfölötti, a Társaság csak úgy lehet értékes és hatékony, ha tagjai átadják magukat, amilyen teljesen csak lehetséges, a Megváltó tevékenységének.

A szenttamási bölcsesség egységének és békés rendezettségének semmi köze sincsen a könnyű kiegyensúlyozásokhoz és a dialektikus összeegyeztetésekhez, melyeket egy olyan értelem művelne, mely előrekész feleletek gépezetének biztonságában megtelepedve, rendre sorjázna elő a feleletet minden elképzelhető kérdésre. A tamási bölcsesség békéje és egysége igényli, hogy szüntelenül győzzön a mindig újra születő vitákban, s hogy behatoljon az új kérdések sűrűjébe, a megszerzett tudás sziklájából új igazságok vagy újonnan álgondolt régi igazságok új meglátását fakasztva; továbbá, hogy részt vegyen a kutatások és felfedezések minden erőfeszítésében, napfényre hozva azt az igazságot, amelyet ezek az erőfeszítések rendszerint csak elhibázott megfogalmazásokban vagy a tévedés kovászában belevegyítésével érnek el. Ennek a bölcsességnek a békéje az embertől olyan feszülést és kifeszülést követel meg, amely az igazat megvallva csak a kereszt gyötrelmében lehetséges. Mert a szellemi dolgok rendjében is érvényesek Szent Pál szavai: vérontás nélkül nincs megváltás. Az értelem és az élet energiáinak összebékítése - ama energiáké, amelyek természetüknél fogva „vadak”, mint az abszolútumra irányuló minden étvágy, s amelyek mindegyike mindent magának akar -, hamis összebékítés, ha nem megváltás is egyben. A megváltás pedig csak a szellemi lélekben magában megélt szenvedés árán teljesezhet be.

Innen ered az a szilárd meggyőződésünk, hogy a Társaság csak úgy törekedhet egyenesen és hatékonyan az általa kijelölt cél felé, ha munkáját az emberi lét minden területén folytatott kontemplatív élet keresése támogatja. Ez magyarázza, hogy a Társaság nem csupán hivatásos teológusokat és filozófusokat akar magába foglalni, hanem nyitott mindazok felé, akik vágyódnak a bölcsességre, és - mint Jacques és Raissa Maritain - Szent Tamást kívánják vezetőjükévé fogadni.

Az eddigiekből folyik az a követelmény, hogy mind a Társaság szervezésében, mind feladatainak teljesítésében szigorúan hűségeseznek kell lennünk a szegény eszközökhöz. Az evangéliumi szegénységnek és egyszerűségnek megfelelő szegény eszközök választásával a Társaság nagyon

határozottan lemond mind a túlságosan nyomasztó technikai eszközökről, mind pedig a könnyed látványosságról.

Ebben a technika által eltömegesített korban egyenesen magunkra vonatkozóan érezzük a Garonne-i paraszt e sorait: „A tömegnek imponáló eszközök alkalmazásával a keresztények kétségtelenül szép számmal elérhetnek majd olyan közvetlen eredményeket, amellyekkel megörvendeztethetik pásztoraikat. De előszeretettel és nagy mértékben folyamodni ahhoz, ami a technika uralmi körébe tartozik - történjék ez bár a legmagasabb célok érdekében és a legtisztább szándékkal - annyi, mint egyúttal növelni annak az uralomnak a megerősödését, mindazokkal a veszélyekkel, melyekkel, jelenleg magában rejt. S ebben az a legfélelmetesebb (amennyiben az ember alárendel annak az uralomnak olyan dolgokat, melyek természetüknél fogva a szellemi létrendbe tartoznak), hogy erősen kétségessé teszi a végső eredményt.

... Ma inkább, mint valaha a kis csoportok és kis közösségek feladata, hogy hatékonyan küzdjenek az emberért és a szellemért, és különösképpen feladatuk, hogy hatásosan tegyenek tanúságot azokról az igazságokról, amelyek után oly kétségbeesetten eped a világ és amelyeknek jelenleg oly nagyon szűkében van. Mert csak kis közösségek, kis csoportok egyesülhetnek olyasmire, ami egészen kívül tud maradni a technika szorításán és az eltömegesítés folyamatán, s ami nem más, mint a bölcsesség és az értelem szeretete, és a bizalom e szeretet láthatatlan sugárzásában, Az ilyen láthatatlan sugárzások messzire halnak, és ugyanúgy hihetetlen hatalmuk van a szellemi létrendben, mint az atomhasadásnak vagy a mikrofizika csodáinak az anyagvilágban”

A Társaság tagjai emlékezetükben őrzik azt, hogy a teremtetlen Bölcsesség mintájára a szeretetnek bennük is az Igéből kell erednie, vagyis a Hitben közölt Igazság szellemi birtoklásából.

És ugyanúgy, amint mindaz, ami az Igében van, megvan a Szentlélekben, kell, hogy mindaz ami az ismerésünkben van, a szeretet által átmenjen az érzésvilágba, és csak ott állapotodjék meg.

A szeretet az igazságból eredjen, az ismeret pedig szeretetben gyümölcsözzék.

FLORILEGIUM

ZSOLTÁR FÉRFIHANGRA

Consolatio mystica.

Tudod, hogy érted történnek mindenek - mit búsulsz?
A csillagok örök forgása néked forog
és hozzád szól, rád tartozik, érted van minden dolog
a te bűnös lelkedért.

Ó hidd el nékem, benned a Cél és nálad a Kulcs
Madárka tolla se hull ki, - ég se zeng,- föld se remeg,
hogy az Isten rád ne gondolna. Az Istent sem értheti meg,
aki léged meg nem ért.

Mert kedvedért alkotott mennyet és földet és tengereket,
hogy benned teljesedjenek; - s korok történetét
szerezte meséskönyvedül, - s napba mártotta ecsetét,
hogy kifesse lelkedet.

Kinek színezte a hajnalt, az alkonyi, az emberek arcát?
Mind teneked!
És kinek kevert sorsokat és örömet és bánatot,
hogy gazdag legyen a lelked? És kinek adott
annyi bús szerelmeket,

szerelmek bűnét és gyászát? S hogy bűn és gyász egy-
súlyú legyen, eleve elosztóit számodra szépen derűt és borút,
sorsot és véletlent, világ nyomorát, ínséget, háborút,
mindent a lelkedre mért

öltöny gyanánt: - úgy van! Eónok zúglak, tengerek
száradtak, hogy a lelked: legyen
császárok vétkeztek, seregek törtek, hogy megkapd azt
a bűt,
amit meg kellett kapnod, és világok vihara fűtt
a te bűnös lelkedért!

Mert ne gondold hogy annyi vagy, amennyi látszol
magadnak,
mert mint látásodból kinőtt szemed és homlokod, úgy
nagyobb
részed énedből, s nem ismered föl sorsod és csillagod
tükörében magadat,

és nem sejtet, hogy véletleneid belőled fakadnak,
és nem tudod, hogy messze Napokban tennen erőd
ráng és a planéták félrehajlítják pályád előtt
az adamant rudakat.

Babits Mihály